

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Scheurpapier

kerkelijk leven

Waar denk je aan, als het gaat over 'scheurpapier'?

Is dat iets wat je aan kinderen geeft, om creatief mee te zijn?

Is er dan na afloop nog veel van over?

B. Luiten ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Luiten Scheurpapier	777
<i>Meditatief</i> - H. Drost Jezus' klaagpsalm (2)	781
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten Onderzoek jezelf en ontdek Christus	782
<i>Uit de kerken</i>	783
<i>Achtergronden</i> - L.J. Joosse Waarom (weer) zending door Woord en daad? (1)	784
<i>Achtergronden</i> - J.J. Burger Gods gastvrijheid. Verzoening in postmodern perspectief	787
<i>Boekbespreking</i> - G. Kwakkel Nieuw materiaal voor bijbellezers	789
<i>Persberichten</i>	791
<i>Mededeling van de uitgever</i>	792

Kerkrecht

Het lijkt een vraag voor de vakantietijd. Dat is het tenslotte ook. Dan mag het over wat lichtvoetiger onderwerpen gaan.

Toch kwam ik deze uitdrukking tegen in een handboek voor kerkrecht. Om precies te zijn: in de *Korte Verklaring van de Kerkenordening*, Kampen 1923, geschreven door Joh. Jansen. Een boekje dat menigeen in de kast heeft staan, want het bevat heel veel informatie over onze kerkorde. Er wordt ook nog steeds regelmatig uit geciteerd. Jansen geldt als een autoriteit op het gebied van het gereformeerde kerkrecht. In zijn boekje kwam ik dit ineens tegen: 'scheurpapier'. Het trof me zo dat ik daar nog vaak aan moest denken. Wat een merkwaardig woord.

Attestaties

Waar het over gaat? Over 'attestaties van kerken, die in belijdenis niet met de Gereformeerde kerken één zijn' (blz. 276). Die gelden als 'scheurpapier'.

Een attestatie is een verzoek van de ene kerkenraad aan een andere, om gemeenteleden die verhuizen als broeders en zusters in de Here te aanvaarden. Dit verzoek gaat gepaard met een aanbeveling waarin iets over de betreffende personen wordt gezegd. Hoe ze zijn in leer en leven, of ook waarin ze hulp of vermaning

nodig hebben. Het zijn dus voluit pastorale brieven. Bij de totstandkoming wordt heel de gemeente ingeschakeld. Tijdig wordt bekendgemaakt dat 'die en die' attestatie hebben aangevraagd, met de bedoeling dat ieder die iets belangrijks te melden heeft dat binnen twee weken doet. Daarna wordt de attestatie meegegeven aan de vertrekkende personen wanneer zij belijdend lid zijn. Voor doopleden wordt een doopattestatie verzonden. Het kerkverband dat wij onderhouden brengt met zich mee, dat zo'n attestatie ook wordt aanvaard. De ene kerk aanvaardt het getuigenis van haar zusterkerk.

Uiteraard functioneren dergelijke attestaties tussen zusterkerken, die één zijn in de belijdenis van het christelijk geloof en in de kerkregering. Wij zenden als kerkenraad niet zo'n brief aan bijv. een doopsgezinde gemeente, met het verzoek of zij daar onze gemeenteleden willen gaan verzorgen. Dat doen we niet omdat we ernstige bedenken hebben tegen de leer die die gemeente uitdraagt. Daar willen we onze broeders en zusters niet aan toevertrouwen. Als ze daarvoor toch kiezen, noemen wij dat een onttrekking. In zo'n geval kunnen ze hun kerkelijke gegevens mee krijgen, maar niet zo'n attestatie.

Toch komen we dat andersom wel tegen. Dat bijv. een PKN gemeente een attestatie meegeeft aan leden die daar vertrekken en zich bij onze gemeente willen voegen. Dat komt omdat ze daar niet die bezwaren tegen ons hebben, die wij wel tegen hen hebben. Als het gaat over de PKN zien we een enorm divers beeld van geloof vermengd met ongelooft. Naar de Schrift voldoet ze daarmee niet aan het profiel van de christelijke kerk, die juist te herkennen is aan haar eensgezindheid in geloof (Ef. 4:1-6). Je kunt toch niet samen de ene Heer volgen als de één zegt dat Hij leeft terwijl de ander dat ontkent?!

Wat moeten wij dan doen met zo'n attestatie, die daar vandaan komt? Verscheur die maar, zegt Jansen. Waarmee hij voor jaren de toon heeft gezet.

Advies van toen

Nu ga ik Jansen hierop niet aanvalen. Ik wil het hem niet eens kwalijk nemen. Want zo was die tijd! En zo is het jarenlang geweest.

Op zich is dat heel begrijpelijk. In een tijdvak waarin de ene kerkstrijd na de andere wordt gevoerd, waarin het over heel wezenlijke zaken gaat aangaande het Woord van God en het christelijk geloof, valt al het licht op de verschillen die scheiding maken. Dat is niet het moment om te roepen dat we ook nog dingen gemeenschappelijk hebben. Want daar valt de beslissing niet, het zijn dan de onderwerpen die scheiding maken die bepalend zijn voor de verdere gang van zaken.

Jansen schrijft over kerken met wie de gereformeerde kerken niet één zijn in belijdenis. Dan is er best wel een afstand ontstaan, met al de ravage die dat geeft in de onderlinge verhoudingen. In die omstandigheden typeert hij attestaties uit die hoek als 'scheurpapier'. Een karakteristiek woord, dat je gewoon moet laten staan, maar dan wel in zijn eigen tijd.

Want vandaag zouden we dat anders doen.

Benadering nu

Het blijvende punt van overeenkomst is, dat we een dergelijke attestatie, bijv. van de PKN, niet kunnen aanvaarden als het getuigenis van een zusterkerk. Daarom zal de eigen kerkenraad zelf onderzoek moeten doen naar leer en leven van de betreffende personen. En komt hij tot een positief oordeel, dan stelt hij hen voor aan de gemeente gedurende een periode van tenminste veertien dagen. Op die manier is ieder die iets belangrijks over hen te melden heeft daartoe in de gelegenheid.

Goed beschouwd is dat precies dezelfde procedure als wanneer mensen van geen kerk tot ons komen.

Is daarmee de attestatie die de PKN kerkenraad meegaf 'scheurpapier'? Zeker niet. Want daar kunnen vermeldenswaardige zaken op staan over iemands leer en leven. Bijv. of

iemand gehuwd is geweest, of zelfs nog gehuwd is al is de echtgenoot er niet bij. Of iemand kinderen heeft, al dan niet uit een huwelijk. Misschien is er een heel oneigenlijke reden voor de overstap naar een andere kerk en weet die kerkenraad zich geroepen dat te melden. Enz. Ook in de leer kan er van alles aan de hand zijn. Een PKN kerkenraad is toch niet per definitie zo van God vervreemd, dat hij daarover geen zinnige dingen kan schrijven?

Sterker nog: al was het helemaal geen kerkenraad die de brief schreef, dan las je hem nog!

Stel dat een kerkenraad iemand wil toelaten tot de gemeente. Hij doet daarvan afkondiging in een publieke eredienst, waarin toevallig ook net de ongelovige bakker om de hoek een kijkje komt nemen. Die hoort die naam, hij weet uit ervaring wat voor een oplichter dat is, en hij schrijft dat aan de kerkenraad, zou die dan zijn brief verscheuren als zijnde afkomstig van een niet-kerk-lid? Geen denken aan! Die brief zal behandeld worden als een ingekomen stuk. De bakker om de hoek heeft uiteraard geen recht van spreken *in* de kerk, maar hij mag wel iets zeggen *tot* de kerk. En dan is de raad geroepen, uiteraard in zijn eigen verantwoordelijkheid, dat getuigenis te wegen. Het zou er zelfs toe kunnen leiden dat hij op zijn aanvaankelijk besluit terugkomt.

Volgens mij kan het geen kwaad ons hiervan bewust te zijn. Dit zijn de consequenties van afkondigingen in publieke erediensten. En zouden we dat anders willen? Zeker niet. Wij hebben de goddelijke roeping als gemeente en als gemeenteleden ook bij buitenstaanders goed bekend te staan.

Méér dan scheurpapier

Op die manier bekijk ik binnenkomende attestaties van buiten ons eigen kerkverband met dezelfde aandacht als de andere.

Ik heb er ook al meer dan eens om gevraagd. Dat was in situaties dat iemand uit de eigen gemeente een relatie begon met iemand uit de PKN. Waaraan toegevoegd werd, dat die ander ook al gescheiden was, een

paar jaar terug.

Wat moet je daar dan mee? Hoe kun je die situatie ooit toereikend beoordelen? Hoe is dat dan gegaan, ligt daar nog een niet beleden schuld, is er wel de ruimte voor een tweede huwelijk, enz.? Als je met de persoon in kwestie praat, kun je wel heel ver komen, maar het blijft eenzijdig en subjectief gekleurd.

In een dergelijke situatie ben ik nu gewend geraakt om te vragen naar het getuigenis van die andere kerkenraad. Ik vraag dat aan de persoon met wie ik spreek: wil jij aan je kerkenraad vragen om een brief, waarin staat hoe ze aankijken tegen je echtscheiding en jouw rol daarin, en of jij naar hun oordeel nu vrij bent om een tweede huwelijk aan te gaan? Uiteraard kunnen wij op die manier niets van onze eigen verantwoordelijkheid overdragen of afschuiven.

Maar we kunnen wel naar vermogen ervoor zorgen dat we aan de goede informatie komen. Die zullen we dan zelf moeten wegen, maar dan toch kun je op die manier het getuigenis in handen krijgen van mensen die zich er intensief mee hebben bemoeid en die geroepen waren tot een oordeel hierover. Wellicht waren het ook nog gelovige mensen. Want met alle bezwaren die ik heb tegen de PKN kom ik daar temidden van alle diversiteit toch ook veel geloof en oprechte trouw tegen. Daarom wil ik er niet *bij voorbaat* vanuit gaan dat zo'n kerkenraad niet meer zou weten wat in Gods ogen de heiligheid is van het huwelijk en hoe wij daarmee hebben te rekenen.

Dat is mijn moeite met dat 'scheurpapier', dat een niet-gereformeerde kerkenraad *bij voorbaat* niets zou kunnen schrijven wat voor ons van waarde zou kunnen zijn.

Onttrekking en dan?

Maar zo is het dus wel geweest. Ik herinner mij ook nog de andere kant hiervan, namelijk de gang van zaken bij onttrekkingen, hoe die van onze kansels werd afgekondigd.

Jarenlang was het gebruik dat er voor alle situaties één formulering werd gebruikt, namelijk dat met leedwezen werd bekendgemaakt aan de gemeente dat broeder x. zich aan

het opzicht en tucht van de kerkenraad en derhalve ook aan de gemeente onttrokken had. Punt.

Misschien zijn er wel plaatsen waar het nog zo gebeurt. Zonder enige vermelding van waar broeder x. dan wel naartoe gaat. Zodat iedere onttrekking hetzelfde is, namelijk een onttrekking van de gereformeerde kerk. Net alsof de rest van de beslissing van broeder x. er bij voorbaat niet toe doet, of hij nu God totaal is kwijtgeraakt of zich voegt bij de methodisten of misschien wel bij de Nederlands Gereformeerde Kerk.

Doet dat er werkelijk niet toe? Natuurlijk wel! Dat bepaalt hoe je iemand benadert die met zo'n beslissing bezig is. Heb je iemand voor je die worstelt met zijn geloof, met God en/of met de kerk?

Dit zijn zaken waarvoor we weer meer oog hebben gekregen. Gelukkig. Ik denk dat in de meeste gemeenten een onttrekking niet meer pardoos zonder enige voorbereiding wordt afgelezen. Maar dat de gemeenteleden middels het kerkblad eerst worden geïnformeerd over iemands voornemen zich te onttrekken en waarom. Met de oproep erbij om zo mogelijk nog met hem of haar te spreken, of iets te schrijven. Dan moet je dus inderdaad weten wat die keus van onttrekking inhoudt. Stel dat je in zo'n situatie een briefje wilt schrijven, dan moet je toch weten wat de richting is die iemand met zijn onttrekking inslaat. Anders sla je een slag in de lucht.

Toch is het jarenlang zo gegaan. De tweede helft van de afkondiging was bij voorbaat scheurpapier.

Een andere tijd

We zijn hierin dus best wel anders geworden. De situatie is anders geworden. Nog steeds hebben we ernstige bezwaren tegen verlating van Gods Woord, in welke vorm dan ook. Dat maakt de kloof met sommige kerken onoverbrugbaar. Terwijl temidden van de kaalslag die momenteel in religieus Nederland plaatsvindt ook kerken en groepen opvallen, waartegen bezwaren te noemen zijn maar waarin daarnaast

toch het werk van God kan worden herkend. Het maakt wel degelijk uit om dat te zien, te benoemen en te waarderen.

En als dat zo is, laten we dan in voorkomende situaties bedenken dat het boekje van Joh. Jansen in een andere tijd geschreven is. Nog steeds is het van veel waarde, dus als je het hebt, moet je het zeker niet wegdoen. Maar door z'n eigenaardige strengheid helpt het je soms niet verder in vragen van vandaag, als het gaat over de ontmoeting met andere christenen.

dit zijn zaken waarvoor we weer meer oog hebben gekregen, gelukkig

Vandaag de dag is er enorm veel ontmoeting en herkenning over kerkgrenzen heen. Dat heeft zo zijn verrassingen en wellicht ook mogelijkheden, maar het geeft ook vele vragen en valkuilen. *Hoe gaan we daarmee om?* In mijn beleving is dat een vraag die zich steeds nadrukkelijker aandient, in allerlei vorm. Het heeft geen enkele zin die vraag te ontkennen, vanuit de gedachte dat buiten kerken met de gereformeerde belijdenis niets van waarde valt te delen of uit te wisselen.

In de *persoonlijke sfeer* kan er al snel christelijke verbondenheid ervaren worden. Dat kan tijdens een christelijk festival, waar velen naar toe trekken. De verbondenheid daar kan oppervlakkig en kortdurend zijn, zonder al te veel inhoud. Maar het kan ook zo zijn, dat er werkelijk ontmoetingen plaatsvinden met diepgaande herkenning. Het verkeer tussen christenen neemt toe, op allerlei wijze, mensen geven zich daarin, soms heel intens. De vraag is: hoe gaan kerken daarmee om? Is het niet zo dat we *als kerken* dan veel stugger zijn, en ontoegankelijker? Hoe komt dat? Mij bekruipt de gedachte, dat dat misschien wel komt doordat we samen zoveel boekjes in de kast hebben staan uit

een andere tijd. Waarin eenvoudig wordt gesteld: je bent lid van een gereformeerde kerk of je bent dat niet. Punt. Op zich is dat een waar woord, en ik hoop het te onthouden. En ik hoop de laatste te zijn die de kerk nivelleert, want wie de Bruidegom liefheeft kan om de bruid niet heen. Maar een dergelijk standpunt is geen antwoord op de bewegingen van vandaag. Ik merk dat de Bruidegom, bij wie alles begint, mensen naar ons toebrengt, en soms heel dichtbij brengt, in wie wij veel van Hem herkennen. Mensen met een heel andere historie en achtergrond dan wij, die we niet vanuit onze manier van kerk-zijn kunnen meten of beoordelen. Ongetwijfeld zullen ze nog veel van ons moeten leren en wij van hen voordat

vandaag de dag is er enorm veel ontmoeting en herkenning over kerkgrenzen heen

we kerkelijk één zijn, maar intussen zie ik vooral al zoveel herkenning. Kunnen we daar intussen niets mee? Stel dat we al die herkenningspunten zouden opschrijven, schrijven we dan op scheurpapier? Dat kan toch niemand met recht volhouden! Want niemand kan in waarheid Jezus belijden als zijn Verlosser, of het moet hem door de Geest gegeven zijn. Dat vraagt om erkenning en waardering, hoe dan ook.

Nogmaals, in de *persoonlijke sfeer* kan dit allemaal vlot en stimulerend verlopen. Als ik kijk naar de evangelisatie bijvoorbeeld, dan zie ik dat de oudere jeugd vrij moeiteloos daarin optrekt met jonge christenen van andere kerken en groeperingen. Ze zien daarin geen enkel probleem. Terwijl wij *als kerken* samen afgesproken hebben dat evangelisatie een kerkelijke activiteit is onder leiding en toezicht van de kerkenraad (art. 26 KO). Hoe doe je dat dan vandaag? Moet je de jongeren hun samenwerkingsprojecten verbieden? Ik zou niet weten hoe. Ik kan de verschillen wel gaan aanwijzen, en dat doe ik ook, maar die nemen niet weg dat er een gezamenlijke bewogenheid is, vanuit Jezus, met zoveel onwetende mensen in dit land. En die waardeer ik, dat kan ik niet anders. Kijk naar de alpha-cursus. Van huis uit niet gereformeerd, toch hebben vele gereformeerden haar omhelsd. Mede omdat de kerk zelf geen structuur had om zo open, persoonlijk en positief anders-gelovigen te ontmoeten. Graag wil ik allerlei zoekende mensen laten zien hoe transparant en verlossend het christelijk geloof is, en dat het gereformeerd zijn daar niets aan toevoegt maar het juist veilig wil bewaren. Maar vandaag de dag *begint* dat met de *herkenning* en de *waardering* van al datgene dat de Geest toch al heeft gewerkt, buiten ons en zonder ons. Als je dat niet ziet en benoemt

en vertrouwt, mis je de aanknopingspunten die God zelf in onze handen legt.

Maar *als kerk* kunnen we daar heel moeilijk mee omgaan. Want we hebben er geen kerkelijke kaders voor. Iedere ontmoeting loopt al vrij gauw in het kanaal van het lidmaatschap: ben je lid, dan kan er veel, ben je geen lid, erg weinig. Aan de grenzen van de kerk is de bewegingsruimte minimaal, je bent er in of je bent er buiten. Dat kan als een dilemma zelfs vrij dominant aanwezig zijn.

Een andere houding

Ik wil Jansen niet bestrijden, maar ik wil wel naar voren brengen dat hij niet onze situatie zag toen hij schreef. Dat dienen we te bedenken als we onze bibliotheek raadplegen. Laatst hadden we een discussie over gasten aan het avondmaal, ook van buiten ons kerkverband. Maar al te gemakkelijk wordt dan een beroep gedaan op Jansen, die daar geen enkele ruimte voor laat. En omdat hij een autoriteit is, lijkt een andere benadering al gauw te ruim of zelfs verdacht. Terwijl we op zo'n moment m.i. dienen te bedenken, vanuit welke gedachte Jansen schreef. Dat een attestatie van buiten de gereformeerde kerken in zijn ogen alleen maar 'scheurpapier' is. Dan is het logisch dat hij in verwante situaties en vraagstellingen een soortgelijke houding aanneemt. *Principes blijven gelijk*. Met Jansen delen wij het christelijk geloof ook t.a.v. de kerk.

Maar de toepassing verschilt. Het maakt een groot verschil of je ziet dat mensen bewust met de gereformeerde kerken gebroken hebben en van geen toenadering willen weten, *of* dat je mensen op je pad krijgt uit allerlei achtergronden die niet beter weten maar toch wel door hebben wie Jezus is en Hem van harte liefhebben. Gaan mensen *heen* of komen ze *naar je toe*?

Zijn ze om Christus' wil je *tegenstanders* of zijn ze je *geloofsgenoten*? Als de kloof al maar groter wordt, waarvan Jansen het nodige meemaakte, is dat scheurpapier wel te begrijpen. Dan verwacht je van elkaar niet meer zoveel. Maar dat kan niet altijd onze handleiding zijn. Ook vandaag gaan velen heen, die niet langer gereformeerd willen zijn. Helaas. Maar er komen er ook naar ons toe. De Geest slaat bruggen en doorbreekt grenzen. In deze afvallige cultuur komen wij tot onze verrassing christenen tegen, die we eerder niet zagen staan. Laten we dan die situatie onder ogen zien en als kerken ingesteld raken op mensen om ons heen. Om ook voor hen een thuis te zijn al zijn ze nog niet meteen lid, om voor hen vertrouwd te zijn al moeten ze nog aan ons wennen. Zonder angst dat we dan van alles aan geloof kwijtraken. Want deze houding, om zo kerk te zijn in deze verwarde samenleving, is uitgesproken christelijk.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Jezus' klaagpsalm (2)

**Ik ben voor mijn broers een vreemde geworden,
een onbekende voor de zonen van mijn moeder.
De hartstocht voor uw huis heeft mij verteerd,
de smaad van wie u smaadt, is op mij neergekomen.**

Psalm 69:9-10

H. Dost ■

Als ze je op school of werk zien als een vrome kwast, is dat niet vreemd: ongelovigen moeten meestal niet veel van het geloof hebben. Maar als je hetzelfde in de kerk meemaakt is het wel vreemd. Je bent enthousiast voor het geloof, je vertelt dat Jezus je Heiland is, je getuigt dat je graag bij Hem zou willen zijn en... de reactie is: 'uitslover', 'vrome', 'doe gewoon' of zelfs 'laat je nakijken'. Juist in de kerk klinkt dat afschuwelijk.

David

Als de Heilige Geest op je komt, kom je in brand te staan. Het vuur van de Geest maakt je enthousiast voor de zaak van de HERE. Als David wordt gezalfd, is dat het teken dat de Heilige Geest op hem komt.¹ Het zet hem in brand. "...de hartstocht voor uw huis heeft mij verteerd", zegt hij in psalm 69. Er brandde een vuur in hem dat hem opvrat (zoals er letterlijk staat). De zaak van de HERE hield hem zo intens bezig, dat hij er bijna aan kapot ging. In een andere psalm - psalm 132 - staat dat hij zelfs had gezworen niet meer te gaan slapen voordat er een huis voor God zou staan.

Je zou denken dat mensen blij zijn met zo'n koning vol hartstocht voor God. Het idiote is dat precies het tegenovergestelde gebeurt. Ze maken hem belachelijk. Ze vinden hem maar een rare. Vooral in zijn naaste omgeving vinden ze hem vreemd: "ik ben een vreemde geworden voor mijn broeders, een onbekende voor de zonen van mijn moeder". Ze vinden hem een 'alien' (zoals een engelse vertaling zegt), niet helemaal van deze planeet... En waarom? Omdat hij in brand stond voor God.

David heeft die vervreemding ervaren toen zijn broer hem belachelijk maakte toen hij in actie wilde komen tegen Goliath.² Later maakt hij dat in zijn huwelijk mee. Als hij van vreugde danst voor de ark die eindelijk - eindelijk - in Jeruzalem komt, trekt zijn vrouw Michal de neus voor hem op: 'moet je hem daar zien dansen voor de HERE - die simpele idioot'. Dat levert veel pijn op. Het is de emotie dat je juist waar je samen God zou moeten dienen, alleen komt te staan om Gods zaak. Dat heeft Jezus zo ervaren... de emotie van de psalm is Zijn emotie.

Christus, Davids Zoon

Na zijn zalving in het water van de Jordaan grijpt de Geest van God Christus aan. Als Hij in Jeruzalem in de tempel komt, zet "de hartstocht voor Vaders huis" Hem in vuur en vlam. Wanneer Hij ziet hoe er in de tempel koehandel bedreven wordt, maakt hij een zweep, ja, een zweep van touw en slaat de dieren de tempel uit. Hij drijft ze er uit... En als Hij zo bezig is, moeten zijn leerlingen denken aan psalm 69.

Maar die hartstocht werd door velen in zijn omgeving - ook door zijn naaste familie - als waanzin gezien. Zijn familie komt er aan om Hem, desnoods onder dwang, mee te nemen, want 'volgens hen had hij zijn verstand verloren'.³

Deze vervreemding liep erop uit dat ze Hem hebben gekruisigd. Ze hebben Hem als 'ongewenste vreemdeling' uitgestoten. Zijn liefde voor God 'at hem op...'. En nu wordt duidelijk waarom de beesten de tempel uit moesten: Hij zelf is het offer, Hij is het lam... Hij gaat er aan kapot en na de opstanding begrijpen zijn leerlingen hoe psalm 69 letterlijk waar is geworden aan het kruis...

Brandende liefde

Als je ziet hoe Hij brandt van liefde voor God, snap je dat Hij niet tegen lauwheid kan. Hij wil en kan dat niet zien in de kerk. Hij moet er van kotsen...⁴ Lauwheid en lamlendigheid past niet in de kerk van Christus. Dat maakt Hem emotioneel. Kijk naar Hem en vraag om Zijn Geest van warmte en vuur - dat is de stijl die bij Hem past: hartstocht voor God.

Lezen Johannes 2:13-25

Ds. H. Drost is predikant van de Gereformeerde Kerk te Houten

¹ Samuël 16: 13
¹ Samuël 17: 28
Markus 3: 20-21
Openbaring 3: 16

Onderzoek jezelf en ontdek Christus

wandelen met God

B. Luiten ■

Hoe onderzoek je jezelf? Doe je dat eigenlijk wel? Of loop je er voor weg uit angst dat het resultaat minder prettig zal zijn?

Een aansporing

Eigenlijk is dat heel goed te begrijpen. En daar hoef je nog niet eens christen voor te zijn. De wereld is vol van idolen: mooie, knappe, geslaagde en gevierde mensen. Zet daar jezelf eens naast, waar blijf je dan? Nergens toch?

En gaat het zo ook niet als je voor God staat? Als je je moet onderzoeken in het helder licht van zijn heiligheid, waar blijf je dan?

Geen wonder dat mensen dit zelfonderzoek mijden.

Anderen beginnen eraan, maar komen er niet goed uit. Ze stranden erin, geven zichzelf een dikke onvoldoende voor geloof, hoop en liefde.

Toch is dat jammer. Want God spoort ons aan dit zelfonderzoek juist wél te doen. We lezen in 2 Kor. 13: 5: *'Stelt uzelf op de proef, of gij wel in het geloof zijt, onderzoekt uzelf. Of zijt ge niet zo zeker van uzelf, dat Jezus Christus in u is? Want anders zijt gij verwerpelijk.'*

Niet neutraal

Nu lijkt wat Paulus schrijft een open vraag: is er een band met Jezus, ja of nee? Ga maar aan de slag om dat uit te zoeken.

Maar als we goed kijken blijkt de oproep aan de Korintiërs toch een beetje anders bedoeld te zijn. En dat komt vooral tot uiting in de toevoeging: *'Of zijt ge niet zo zeker van uzelf, dat Jezus Christus in u is?'*

Die vraag is namelijk niet neutraal, niet open naar twee kanten. Er staat namelijk in het Grieks een vraagwoord, dat een *positief antwoord* veronderstelt. Zo kunnen wij dat in het Nederlands ook doen. Aan een jongen die te laat op school komt kan de leraar vragen: 'je weet toch wel hoe laat we hier beginnen?'. In die vraag zit het antwoord 'ja' ingebakken.

Helaas klinkt dit element in de oude NBG-vertaling weinig door. De Groot Nieuws - editie was al veel duidelijker. Daar staat ronduit: *'U weet van uzelf toch wel dat Jezus Christus in u aanwezig is?'* Het vraagteken kun je bijna vervangen door een uitroepteken, zo weinig open is deze vraagstelling. Het is meer een appèl, een aanmoediging om toch vooral aan het zelfonderzoek te beginnen. Nu in de NBV net zo: *'U weet toch van uzelf dat Jezus Christus in u is?'*

Ontdekkend onderzoek

Op deze wijze komt het zelfonderzoek uit de sfeer van een soort examen, waarvoor je alleen maar kunt zakken of slagen. Het is ook geen doktersonderzoek met als uitslag gezond of ziek. Het is namelijk helemaal geen onderzoek dat je kunt samenvatten in ja (ik geloof wel) of nee (ik geloof niet).

Het is echt een onderzoek, in die zin dat je van alles kunt ontdekken. Je gaat naspeuring doen in je leven. Waar-naar? *Naar alles waaruit blijkt dat Jezus Christus een goed werk in je begonnen is!*

Paulus zet ons als lezers aan het werk. Daarbij gaat hij ervan uit dat wij verstaan wat hij bedoelt. Zelfonderzoek in bijbelse zin is naar zijn aard iets, dat alleen opgedragen kan worden aan hen die de bedoeling daarvan verstaan. Die (ooit) Christus hebben leren kennen. Vandaar dat hij een positief resultaat voorspelt: wij zullen al zoekende in ons leven veel van Christus tegenkomen! Dat kan niet anders. En dat weet u toch wel? Uw geloof heeft toch maar één oorsprong?

Op die manier legt Paulus niet de mens op de ontledtafel, om hem open te snijden en te kijken wat hij waard is. Welke zondaar zou dan gezond worden verklaard? Nee, hij laat hem (tot zijn troost) ontdekken, dat temidden van alle ellende er ook goede dingen te zeggen zijn. Vast en zeker! *'U weet toch wel dat Jezus Christus in u is?'*

God was er al

Ooit sprak ik iemand die tegen mij zei: 'Ik ben al mijn vertrouwen in God kwijt, ik doe alles fout, ik wou dat ik er niet was, - ik zou zo wel willen sterven.'

'En waar ga je dan heen?', informeerde ik. 'Naar God', kwam er meteen uit.

Dat vond ik zo frappant. Eerst hoor je iemand zichzelf helemaal waardeloos verklaren. Als het zelfonderzoek een examen zou zijn, zou hij dat in de verste verte niet hebben gehaald. En vervolgens spreekt diezelfde persoon het vertrouwen uit dat hij in zijn sterven door Christus behouden zal worden. *En dat doet hij zonder dat hij zelf het bijzondere daarvan merkt.*

Toen hebben we samen iets van het zelfonderzoek in praktijk gebracht zoals het is bedoeld. Hoor je wat je zegt? Besef je dat dit een groot gelovig vertrouwen is? Realiseer je je ook dat je dit geloof nooit aan jezelf hebt kunnen geven? Zie je dan Wie er in je werkt? Dit maakt je leven juist waardevol, dit is in je hart het begin van eeuwigheid.

En in die lijn is er vaak nog wel meer te ontdekken. Veel meer. Waarom zit je hier? Waarom zoek je God? Waarom vind je dat belangrijk? Waarom laat zijn Woord je niet los? Wat is dat voor een drijvende kracht die jou in beweging brengt?

Soms betreft het mensen die lang geleden gedoopt zijn, hun geloof hebben laten verwateren, maar dan toch weer zoeken wat ze zijn kwijtgeraakt. Hoe komt dat? En Wie heeft nu eigenlijk wat bewaard in jouw hart?

Als je ellendig last hebt van je zonden, Wie heeft jou dat geleerd? Als je verlangt naar Gods nabijheid, al lijkt die nog zo onbereikbaar, Wie geeft jou dat verlangen?

Mens die naar God vraagt, onderzoek jezelf toch eens rustig. God heeft zich vaak al veel meer gegeven dan je beseft.

Aan de andere kant, als je de rust daar niet voor neemt, houd je altijd het idee dat je verwerpe-lijk bent. En dat kun je zo nog worden ook.

Uitverkoren

Deze toepassing van de tekst vinden we terug in de Dordtse Leerregels, hoofdstuk 1 artikel 12. *Honger en dorst* naar de gerechtigheid en *droefheid* naar Gods wil over de zonde worden daar genoemd bij de kenmerken van je uitverkiezing. Met andere woorden: als je van daaruit diep in je zelf kijkt, kom je God tegen die al voor je koos voordat je voor Hem kon kiezen. En je komt Christus tegen, die al voor je betaalde voordat je daar enig besef van had. Je ontmoet daarin de Heilige Geest, die je overtuigen wil van Gods bedoeling: je ellende wordt je getoond om je daarmee naar Christus te leiden, om je te behouden, om je te brengen in Gods nabijheid. Jouw kennis van ellende staat niet op zichzelf, de oorsprong daarvan ligt in Gods liefde voor je. Op die manier staat in de kantlijn bij de kenmerken van de verkiezing: 2 Kor. 13:5.

Onderzoek jezelf. Anders mis je een diepe vreugde.

Niet een ander

Het kan niet toevallig zijn dat in één tekst drie keer het woord 'jezelf' staat. Daar ligt dan een zeker accent op. De Korintiërs waren namelijk druk doende om Paulus te beproeven, te examineren wel te verstaan. En wel zo dat hij de toets niet kon doorstaan. En zo komt dat nog steeds voor in de kerk van Jezus Christus.

Is het nu een handigheidje van Paulus om dat om te keren? Examineren jullie jezelf maar? Nee, want hij keert wel om, maar neemt meteen dat examen-karakter weg. Hij zet ze op het spoor van: jullie ontdekken vast en zeker Jezus in jullie leven.

Maar begin dan *op die manier* wel bij jezelf. Als je in je eigen leven Jezus ontdekt, ontdek je Hem in mijn leven ook. Zo simpel is dat. Zo eenvoudig analyseer je een kritische sfeer in de kerk.

Mensen die altijd kritisch naar medegelovigen kijken, onderzoeken zichzelf te weinig. Ze herkennen Jezus te weinig, in zichzelf en dus ook bij anderen.

Doorbraak

Het laat zich verstaan dat het ware zelfonderzoek voor een doorbraak kan zorgen. Als je echt Jezus ontdekt in je leven en wat Hij allemaal doet, mag je je aanvaard weten, wat er verder nog op je aan te merken zou kunnen zijn. Laat de mensen dat dan maar (liefdevol) aanwijzen, je hoeft jezelf niet te verdedigen of groot te houden of bang te zijn. Je kunt ook gerust laten blijken dat je hulp nodig hebt. Want wie jij ten diepste bent en mag zijn, wordt door geen mens bepaald. Dat geeft zoveel ruimte.

Onderzoek hoeveel Jezus in je leven deed en doet. Dat is het einde van alle zelfhandhaving, hoogmoed en krampachtigheid. Ook van oordelen en roddelen, om niet meer te noemen. Je wordt er gewoon een ander mens van. Iemand met rust en vertrouwen, want wat Jezus in je begonnen is zal Hij zeker tot een goede einde brengen.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

uit de kerken

Hoogezand-Sappemeer-Noord - beroep aangenomen: J. Plug te Rotterdam-Stad, sectie Delfshaven.

Sauwerd i.c.m. Winsum - beroep aangenomen: kand. J. Oosterhuis te Kampen, die bedankte voor Grijpskerk i.c.m. Niezijl.

Waddinxveen - beroepen: In samenwerking met Gouda (t.b.v. het kerkelijk opbouwwerk in Benin): G. den Broeder te Pernis-Albrandswaard, die dit beroep heeft aangenomen. Ds. Den Broeder wordt samen met zijn vrouw na een voorbereidingsperiode in samenwerking met De Verre Naasten uitgezonden.

Waarom (weer) zending door Woord en daad? (1)

Sinds 1999 bestaat er in onze kerken een nieuwe situatie waar het om zendingswerk gaat. Er is voortgaande ontwikkeling zowel op de zendingsterreinen, maar ook op het thuisfront. Het missionaire karakter van onze hulpverlening willen we onder de loep nemen. Daarover valt meer te zeggen dan na de Vrijmaking tot vandaag is gedaan. In twee artikelen willen we dat duidelijk maken.

L.J. Joosse ■

Vragen

Het zit gereformeerd als het ware in de genen: warme belangstelling voor de wereldwijde verbreiding van het evangelie, dat is: actie tot vermeerdering van Christus' kerk onder alle volken. Dan gaat het over twee zaken, evangelieprediking, maar ook om liefde voor onze naasten. Tegenwoordig geven we dit liefdebetoon vaak de naam hulpverlening. Vroeger spraken we over 'hulpdiensten': hulp aan onze naasten als onderdeel van het zendingswerk. Evangelieprediking werd 'hoofddienst' genoemd en onderscheiden als 'woord' van de 'daad' op ons zendingsveld.

'Woord en daad' werden na de Vrijmaking uiteen gehaald. Dat is daarna in 1999 door de synode van Leusden weer recht getrokken. Elke missionaire gemeente wordt nu in onze kring weer betrokken bij zowel evangelieverkondiging als ook bij de hulpverlening voor onze verre naasten.

De vraag bleef in 1999 liggen of dit ook voor het evangelisatiewerk geldt: gaat het in evangelisatie ook zowel om het doorgeven van het evangelie als om het verlenen van hulp, 'de daad'? Is sociale hulp verlenen aan onze naasten ook evangelisatie? En allerlei activiteiten van hulpverlening voor de mensen om ons heen, is dat ook niet missionair bezig zijn? De vraag doemt op: is hulpverlening wel zending? Liefde- en barmhartigheidsbetoon klinken toch als een diaconale zaak? Wanneer we kerken

steunen die hulp nodig hebben, dan noemen we die steun aan hulpbehoevende kerken, bijv. elkaar helpen binnen een classis, toch geen diaconale steun? Wat is eigenlijk de reden om in de zending over hulpverlening te spreken? Is dat missionair of slechts diaconaal?

Bovendien, hoever reikt de kerk eigenlijk in haar liefdebetoon? Heeft de kerk een taak om de wereld te verbeteren en culturen te veranderen? Houdt zendingswerk voor de kerk wel een algemene medische, educatieve en politieke missie in voor alle mensen met hun culturen? En heeft de kerk dan een juiste visie op ontwikkelingshulp, op wat onderwijs, gezondheidszorg of landbouwpolitiek behoren te zijn? In hoeverre kan er trouwens in ons gebroken leven in definitieve woorden en oplossingen worden gesproken als het gaat om christelijke hulpverlening?

Het is voor iedereen belangrijk te weten waarover je praat en wat je doet, dichtbij en ver weg! Daarom is zo'n term belangrijk. Daarmee geven we immers onze bedoeling aan, wat we willen. Zo'n term zegt ook iets over de vraag hoe we het organiseren, gemeentebreed of individueel? Juist op dat punt verdient onze kerkelijke besluitvorming van 1999 verheldering. Dat willen we hier uit de doeken doen. Daarom willen we in een eerste artikel nagaan hoe 'woord en daad' zich na de Vrijmaking in onze kring hebben ontwikkeld. Dan staan we stil bij gebeurtenissen en discussie daar-

over sinds de Vrijmaking. Er is in 1999 een inhaalslag voltrokken. En daar zat natuurlijk wat achter. In een tweede artikel willen we graag de historische achtergronden schetsen van wat er vandaag eigenlijk op het spel staat inzake 'woord en daad'. Dit historische perspectief kan ons helpen aan verfijning van de relatie tussen 'woord en daad' in zending en evangelisatiewerk om missionaire gemeenten te zijn. Daarom zetten we ten slotte enkele conclusies daarover neer.

Onvoltooid verleden

Na de Vrijmaking moest ons zendings- en hulpverleningswerk weer worden opgebouwd. Hoe werd het georganiseerd? Woord en daad werden uit elkaar getrokken. Het liefdebetoon werd sinds 1948 in handen gelegd van 'particulieren'. Zo werden kerkleden toen bestempeld! Het gevolg was dat er diverse hulporganisaties werden opgericht voor allerlei doeleinden, voor scholen en medische diensten op het zendings terrein. In 1975 werden deze verschillende hulporganisaties gebundeld tot een landelijke vereniging: De Verre Naasten.

Met andere woorden: hulporganisaties begonnen op een niet kerkelijke manier. Vanaf dit niet-kerkelijke begin kregen deze organisaties echter wel tot taak het zendingswerk van de kerken, o.a. in Indonesië, te ondersteunen. Let wel, vanaf het begin was het doel niet om hulp te organiseren ten behoeve van age-

mene noden wereldwijd. En dat is nog zo. Ook sinds DVN vervolgens als vereniging werd omgevormd tot een instituut. Van een particuliere landelijke vereniging werd deze gezamenlijke organisatie een kerke-lijk instituut, dus kwam DVN onder verantwoordelijkheid van alle kerken: het is haar instituut. Onze kerken zijn nu niet alleen verantwoor- delijk voor evangelieverkondiging, maar ook voor de hulp die onze verre broeders en zusters in de wereld wordt geboden. Maar dan hulp niet in het algemeen, slechts voor de opbouw van de kerken elders. De uitzondering daarop is het verlenen van noodhulp. Leusden 1999 maakte deze inhaal- slag: Christus' kerk zal niet alleen preken, maar ook hulp bieden aan de mensen op het zendingsveld. Deze vernieuwing voltrok zich met een beroep o.a. op Christus' daden van ontferming, op een Bijbelgege- ven als Titus 3: 4-8 en de tekenen en wonderen door de apostelen ver- richt. Zo werd een eind gemaakt aan een langdurige afwijking, namelijk gedurende de jaren van 1951 tot 1999. Het was echt een afwijking in onze zendingsontwikkeling vergele- ken met de zendingsactiviteiten van 1896 tot 1948. Vooral de redenen waarom er in de jaren 1951-1999 een splitsing tussen 'woord en daad' werd gemaakt, zijn nog belangwek- kend voor onze actuele hulpverle- ning. Want de inhaalslag die Leus- den maakte, was niet volledig.

Vrees voor verval

Wat was de achtergrond van de split- sing tussen 'woord en daad' op onze zendingsterreinen? Een aantal facto- ren speelden een gewichtige rol. In de eerste plaats deden zich allerlei ontwikkelingen voor buiten onze ker- ken. Men zette zich daar scherp tegen af. Het betrof ontwikkelingen binnen de toen opkomende Werel- draad van kerken. Daar werd betoogd dat zending een brede politiek- sociale opdracht inhield. Het werd de 'comprehensive approach methode' genoemd: een brede insteek van woord plus daad en voorrang voor de 'daad'. Verbale evangelieverkondi- ging zou minder belangrijk zijn dan sociale hulp. Dit werd beredeneerd vanuit een 'daad' of 'Social Gospel' theorie. Zending zou eerder gericht moeten worden op ontwikkeling van mensen en volken, op beschaving en 'verheffing' van volkeren uit hun

achterstand, meer dan op kerkplan- ting en belijdenisvorming. Dit ver- keerde gedachtegoed leidde in onze kerken tot grote vrees voor de werel- draad van kerken. Daar kwam tot een werelddiakonaat. Dat woord alleen al baarde in onze kring diepe argwaan. Het werd verbonden met dwaalleer en vrees voor verval.

Op grond van die anti-gevoelens brachten onze generale zendingsde- putaten de Amersfoortse synode er in 1948 toe om uit te spreken dat de gangbare vooroorlogse onderschei- ding van hoofd- en hulpdiensten dringend herziening behoefde. Die uitspraak werd dus in de eerste plaats ingegeven door buitenkerke- lijke ontwikkelingen.

C. Trimp wees er in 1989 op dat die anti-gevoelens in onze kring wel eens wat doorsloegen. Daar komen we nog op terug. In ieder geval wer- den er studiedeputaten voor zending ingesteld.

Maar er speelde meer. De hulpdien- sten op Java en Soemba waren vanaf 1896 zo uitgedijd dat de medische en schoolactiviteiten de indruk wek- ten dat deze de evangelieverkondi- ging overvleugelden. Dit werk kreeg vaak meer aandacht dan dat er belangstelling was voor de preken die zendelingen hiel- den. School en ziektenbe- strijdung maakten de mensen ook zeer enthousiast om voor de zending te offeren.

In de derde plaats, onze zen- dingsdeputaten bestudeer- den vanaf 1948 wat onze ker- ken eerder in 1896 hadden besloten op het gebied van zending. Over o.a. de verhouding tussen 'woord en daad' op bijv. ons (Soembanese) zen- dingsveld kwamen ze tot een conclu- sie in hun rapportage voor de synode van 1951. Voorgesteld werd om geheel te breken met de termen hoofd- en hulpdiensten. Hun uit- gangspunt daarvoor namen ze in de Kuypriaanse onderscheiding tussen ambtelijke en niet-ambtelijke werk- zaamheden voor de zending: alleen de prediking gold als ambtelijk en was dus kerkelijk werk. Christus' kerk zou geen taak hebben voor hulpdiensten, scholen en medische zorg. De kerk heeft alleen te zorgen voor de prediking van het Woord op het zendingsveld.

Dit voorstel werd gecombineerd met de anti-gevoelens over wat er zich afspeelde binnen de Wereldraad van kerken die in 1948 intussen was opgericht. Van dreigende deformatie

diende de kerk zich ver te houden, dus van de brede zendingsmethode die in afvallige kerken opgeld deed, zo was de conclusie. Weinig diep- gaand werd er echter, ondanks stu- die, gekeken naar de reden waarom 'Middelburg' in 1896 had gekozen voor het verschil in hoofd- en hulp- diensten in de zendingsroeping van de kerk. Tegelijk werd gesteld dat deze onderscheiding rustte op een onjuiste dogmatische roepingstheo- logie.

Want volgens deze studiedeputaten was de synode er in 1896 van uitge- gaan, dat aan prediking voorberei- ding ('toebereiding van de aarde') vooraf moet gaan alvorens het zaad van het evangelie kon worden gestrooid. 'Middelburg' zou daarin zichzelf hebben tegengesproken. Aan de ene kant werd in 1896 gezegd dat onderwijs en medische dienst geen 'echte' zending was, anderzijds typeerde de synode de hulpdienst toch wel als zending. Welnu, zo schreven de studiedeputa- ten in 1948 kort en goed: evangelie- prediking heeft geen hulp nodig, nog afgedacht van de verkeerde herkomst van dit idee. God baant door zijn Geest Zelf zijn weg tot bekering en

werelddiakonaat: dat woord alleen al baarde in onze kring diepe argwaan

kerkplanting. Want het geloof is uit het gehoor. Daarom zou slechts het Woord, dus evangelieprediking, nodig zijn voor zending. De studie- deputaten meenden dus juist op dit punt van 'voorbereiding' voor zen- dingswerk (=evangelieprediking) cor- recties te moeten aanbrengen.

Hun 'studie' en voorstellen werden in 1951 opzij geschoven. Zending moest als evangelieverkondiging, zo besloot de synode, voortaan slechts door locale kerken worden behartigd en 'de daad van barmhartigheid' moest door particulieren worden ver- zorgd. Toch werd wel uitgesproken dat hulpverlening het zendingswerk ten goede moest komen.

In 1989 bracht verdere bezinning onder leiding van o.a. prof. dr. C. Trimp tot de erkenning dat er in 1951 op basis van anti-gevoelens te snel afscheid was genomen van een bre- dere zendingsbenadering van 'woord

plus daad' en dat zending ten onrechte was versmald tot verbale evangelieprediking. Hij herinnerde er met klem aan dat de opdracht tot liefdebetoon een kerkelijke, diaconale taak is van elke gemeente. Via de diakenen moest hulpverlening aan onze verre naasten weer een sterke relatie krijgen met elke lokale kerk.

Zijn inzet daarvoor viel samen met bijdragen van dr. A.N. Hendriks die op diaconale conferenties evenzeer benadrukte dat de kerk haar liefdebetoon niet mag opsluiten in eigen kring. Niet iedereen geldt wereldwijd als je naaste, maar de naaste is wel degene die je op de zendingsvelden ontmoet en van Godswege op je weg geplaatst ziet. Bovendien bepleitte ook hij bredere dan educatieve en medische hulp. Mede op grond van deze nadere bezinning wordt er sinds 1999 door de synode weer gesproken over een kerkelijke opdracht tot (zending en) hulpverlening aan verre naasten. Deze inhaalslag vertoont naar onze inschatting een onvolledigheid die zodanige onduidelijkheden kan oproepen dat het de goede voortgang van kerkelijke hulpverlening kan hinderen. Om dat te begrijpen is het nodig straks de missionaire discussies uiteen te zetten zoals die voorheen werden gevoerd en vooral de herkomst na te gaan van het gedachtegoed om behalve het 'woord' ook de 'daad' te rekenen tot het zendingswerk. De bijdragen van H.J. Schilder en Trimp betekenden dat er slechts een verschuiving in motivatie optrad voor zendingswerk. Daarover nu vervolgens.

Verschuiving: missionair of diaconaal?

In de jaren 1948-1951 was er in onze kerken een gebrek aan diepgaande historische zendingsbezinning, ook al was er een studiedeputaatschap ingesteld. Dat gebrek wreekte zich na de Vrijmaking. Als studiedeputaat trok H.J. Schilder in 1951 met zijn mededeputaten de eerder genoemde conclusie dat er in de Middelburgse zendingsbesluiten uit 1896 een ondeugdelijk dogmatische grond was gelegd voor het organiseren van wat toen heette: kerkelijke hulpdiensten. De Middelburgse synode rechtvaardigde deze hulpdiensten als taak van de kerk met het argument dat hulp nodig was ter voorbereiding van de bekering van mensen en volken en

van duurzame kerkplanting. Onderwijs en medische zorg maakten mensen ontvankelijk voor de prediking en golden daarom als kerkenwerk en onderdeel van missionaire activiteiten. Daarom zonden onze kerken vóór de Vrijmaking behalve zendingen, onderwijzers en verplegend personeel uit.

Nu kwamen de studiedeputaten tot de conclusie dat het totaal onjuist was te spreken over 'voorbereidende genade' om onderwijs en medische activiteiten als missionaire taken van de kerk te hanteren. Daarin ging het dus om het volgen van een zendingsmethode. Door onderwijs en genezing werden mensen ontvankelijk gemaakt voor de prediking en kon de kerk wervend bezig zijn op het zendingsveld, o.a. onder moslims op Java. Tegelijk met deze afwijzing van een verdachte zendingsmethode zocht in het bijzonder H.J.

Schilder naar een andere motivatie. Hij vond dit in Jezus' opdracht tot barmhartigheid aan alle mensen. Maar deze diaconale taak moest dan niet door de kerk, wel door haar leden particulier worden georganiseerd.

Kortom, het betoog voor het organiseren van activiteiten die eerder 'hulpdiensten' heetten, ging nu vervolgens langs een andere lijn van motivatie verder, nl. via het barmhartigheidsmotief. Trimp wees in 1989 op Schilders nieuwe motivatie. Daarmee werd in 1948 een wissel omgezet. Van zendingsvraagstuk werd 'de daad' op het zendingsveld een diaconale aangelegenheid. Dus verliep onze hulpverlening voortaan enkel-sporig: niet als zendingsmethode maar op basis van een diaconale motivatie. Deze draad pakten Trimp en Hendriks toen weer op, omdat de synode destijds in 1951 met o.a. Schilders insteek niets had gedaan. Trimp bepleitte om gemeentebreed de diaconale taak te erkennen tot liefdebetoon aan onze verre naasten. Dit vertrekpunt is begrijpelijk. Want terecht werden de diakenen helder in beeld gezet voor onze hulpverlening. Evenwel, Trimps invalshoek bleef een puur dogmatische en diaconale. Daarin wordt hij vandaag gevolgd door C.J. de Ruyter en H. Venema. Ook zij waarschuwen daarom voor versmalling van taken op het zendingsveld.

Maar 'Woord en daad' zijn veel meer dan een diaconaal vraagstuk. Het is zelfs allereerst en allermee een

missionair probleem dat, zoals gezegd, voor een goede taxatie meer (zendings) historisch perspectief verdient. Trimp waarschuwde ervoor dat de in de kring van de Wereldraad van kerken gevolgde zendingsmethode zonder enig spoor van bewijs door ons overboord was gezet, namelijk slechts op basis van anti-gevoelens. En, zo voegen we eraan toe, deze pathetische verwerping van een verdachte zendingsmethode verhinderde bovendien een eerlijke verwerking van ons vroegere en ook van het presbyteriaanse zendingsbeleid. Dit omdat zorgvuldig zendingshistorisch onderzoek bleef liggen.

'Woord en daad' zijn veel meer dan een diaconaal vraagstuk

In dit opzicht verwees Trimp slechts naar de vroegere antipathie van Abraham Kuyper tegen Schotse invloeden in Nederland. Deze hadden tot gevolg dat de medische zending in hervormde kring toen vleugels had gekregen. Trimp sloot zich bij deze Kuypertiaanse antipathie aan. De besluitvorming uit 1896 werd dus onvoldoende verwerkt op het punt van zendingsmethode en de middelen van hulpverlening. Het zijn deze vragen die nu echter opnieuw aan onze deur kloppen: is onze hulpverlening missionair of slechts diaconaal? We willen in een tweede artikel belichten aan welke missionaire discussies vrijwel werd voorbijgegaan. Met als gevolg dat de herkomst en de noodzaak van de synodebeslissing in 1896 in onze kring niet voldoende zijn gewogen. Dan gaat het dus minder om de motivatie voor hulpverlening, eerder om de methode en de middelen daarvoor.

Op dit moment trekken we daarom deze conclusie: langs een jarenlange omweg heeft de diaconale motivatie voor kerkelijke hulpverlening aan onze verre broeders en zusters in onze kring alleenrecht gekregen. Oorspronkelijk was dat niet de bedoeling van onze kerkelijke beleidsvorming in zendingszaken. Over deze historische bedoeling met betrekking tot onze hulpverlening gaat dan het vervolgartikel.

Ds L.J. Joosse is predikant van de Geref. kerk te Groningen-West en zendingshistoricus.

Gods gastvrijheid. Verzoening in postmodern perspectief

Eens in de zoveel tijd verschijnt er weer eens een geruchtmakend boek over verzoening. Na Wiersinga kwam Den Heijer. Zo kan het net lijken alsof er alleen maar boeken verschijnen die de verzoeningsleer aanvallen. Gelukkig wordt er in de theologie ook positief doorgedacht over de verzoeningsleer, waardoor deze verder ontwikkeld en verbeterd wordt.

J.J. Burger ■

Vorig jaar verscheen zo'n interessant boek over de verzoeningsleer. Het is geschreven door Hans Boersma, van Nederlandse afkomst, gepromoveerd in Utrecht op de puritein Richard Baxter, maar daarvoor theologisch opgeleid in Hamilton (Canada). Binnenkort inaugureert hij als hoogleraar theologie aan Regent College in Vancouver. Dat het een interessant boek is, blijkt uit de prijs die het boek gekregen heeft van Christianity Today: de Christianity Today Book Award 2005 in de categorie theologie/ethiek.

Boersma heeft een mooie insteek gekozen: gastvrijheid. Het thema gastvrijheid is in de postmoderne filosofie weer actueel geworden. Het wordt gebruikt om de traditie van het westerse denken kritisch te bevragen. Kunnen wij nog wel echt gastvrij zijn? Staan we open voor de vreemdeling, of oordelen we hem, en sluiten we hem zelfs buiten? Doen we de ander recht of schenden we zijn recht en leven we onaan gedaan verder in onze eigen veilige gesloten wereld? Het nadenken hierover leidt bij sommige filosofen tot een sceptische conclusie: in onze wereld is echte gastvrijheid helemaal niet mogelijk. Aan gastvrijheid worden altijd weer grenzen gesteld. Zelfs wordt de conclusie getrokken dat pure gastvrijheid zonder geweld niet mogelijk is.

De spannende vraag die de leidraad vormt is deze: kan God werkelijk gastvrij zijn voor ons, als de plaats waar deze gastvrijheid werkelijkheid zou moeten worden een uiterst gewelddadige is: het kruis van Jezus Christus? En wat moeten we met de verzoeningsleer zoals we die in de kerkelijke traditie aantreffen? Is die vaak niet ook gewelddadig?

De centrale stelling van het boek is, dat God als enige in staat is om werkelijk gastvrij te zijn. Maar om in deze wereld werkelijk gastvrij te zijn, is wel een bepaalde mate van geweld nodig. Ook al moet God zich inlaten met geweld, dit geweld maakt zijn gastvrijheid niet minder. De armen van Jezus, uitgestrekt op het

kruis, zijn Gods geopende armen waarin Hij ons werkelijk gastvrij onthaalt. Om in deze gevallen wereld zondaars bij God thuis te brengen, is geweld nodig. Uitgerekend het kruis laat Gods liefde zien; de straf op de zonde moet gedragen worden, en het gevecht met Satan moet worden aangegaan.

Vanuit de notie van gastvrijheid kan Boersma laten zien dat verzoening vraagt om een vervolg in het leven van de kerk. De kerk is de plaats van de aanwezigheid van Jezus Christus in deze wereld. Daarom moet de kerk een gastvrije plaats zijn. Theologie kan niet zonder een gemeenschap waarin de leer praktisch geleefd wordt. Zo kan Boersma bijvoorbeeld een verge ten thema opnieuw voor het voetlicht halen: de kerk deelt ook in het lijden van Christus. De centrale insteek van het boek bij de metafoor van gastvrijheid vind ik dus een sterke.

daarom moet de kerk een gastvrije plaats zijn

Een ander sterk punt van het boek betreft het volgende. In de huidige discussie over verzoening is veel aandacht voor de verschillende beelden die de bijbel gebruikt om de betekenis van het kruis duidelijk te maken: het beeld van overwinning op een slagveld, het beeld van loskoop van slaven, het beeld van een offer gebracht door de hogepriester, het beeld van de rechtszaal waar aan het recht wordt voldaan, en het beeld van verzoening van verbroken relaties. Het nadeel hiervan is, dat de samenhang van de verzoeningsleer op de achtergrond kan verdwijnen. Er blijft alleen nog een veelheid aan metaforen over die elk iets zeggen over het kruis. Boersma slaagt erin om de samenhang van de verschillende metaforen te laten zien. Hij doet dit met behulp van de theologie van de kerkvader Irenaeus en het werk van de Nieuwtestamenticus Tom Wright. Centraal staat de gedachte van de representatie. Jezus is representant van de mensheid, die het leven van de

mensheid over doet. Waar wij de fout in gingen net als Adam, daar blijft de laatste Adam over-eind. Vanuit deze grondgedachte verbindt Boersma drie centrale modellen met elkaar.

Het eerste model is dat van de morele invloed. Jezus geeft ons een moreel voorbeeld van volmaakte liefde. In zijn kruisdood laat hij ons Gods liefde zien. Die liefde raakt ons en verandert ons.

Het tweede model, dat van het plaatsvervangend dragen van straf, benadrukt het element van plaatsvervangend lijden. Jezus Christus leed voor ons en droeg de straf op de zonde. Het derde model is het overwinningsmodel.

Jezus heeft aan het kruis de duivel overwonnen en zo ons bevrijd. Als laatste Adam geeft Christus ons een voorbeeld van volmaakte liefde en gehoorzaamheid. Zo beïnvloedt hij ons (het eerste model). Als laatste Adam draagt Hij - gehoorzaam en uit liefde - de straf op de zonde en bevrijdt Hij ons zo daarvan (het tweede model). Door deze gehoorzaamheid en dit lijden onder onze straf bereikt Hij de overwinning op de duivel en zijn machten (het derde model). Het eerste model verbindt Boersma met het ambt van profeet, het tweede met dat van priester, en het derde met het koningschap van Christus.

Het boek roept ook vragen op. Ik noem twee hoofdpunten.

Bij de uitwerking van het tweede model is de invloed van Richard Baxter merkbaar. Boersma sluit zich net als Baxter aan bij Hugo de Groot. Volgens Hugo de Groot was God mild geweest in het accepteren van het offer van Jezus en had Hij niet naar de letter van de wet geoordeeld. Deze optie komt voort uit verzet tegen een verzoeningsleer die in de ogen van de critici een te hardvochtig godsbeeld oproept, en waarin gerekend wordt tegen de achtergrond van de gedachte van een financiële transactie. Het nadeel van de oplossing van de Groot is, dat hij een minimaliserend effect heeft: Jezus hoefde niet onze hele schuld te betalen. Het is jammer dat Boersma niet radicaler van dit denken vanuit een rekensom afstand genomen heeft. Dit had hij kunnen doen door het tweede model verder bijbels-theologisch te analyseren. Er worden in dit model namelijk meerdere metaforen met elkaar verbonden: het betalen van een losprijs (er worden slaven vrijgekocht, niet zozeer een schuld betaald), het brengen van een volmaakt offer, het tonen van Gods rechtvaardigheid, het dragen van de vloek van de wet. In al deze metaforen is belangrijker wat het effect is (vrijheid, geen offers meer nodig, God bewijst rechtvaardig te zijn) dan dat uitgewerkt wordt hoe dit gebeurt (daarover ligt de duisternis van Golgotha). In elk geval laat geen van deze metaforen een soebatten toe over een rekensom, over meer en minder. Het is ja of nee, niet meer of minder.

Een tweede punt betreft de kritiek van Boersma op de particuliere verzoening. Daar wordt mee bedoeld dat wanneer Jezus Christus sterft, Hij niet maar de mogelijkheid creëert om verlost te worden. Nee, Hij sterft werkelijk voor individuele mensen die ook werkelijk vrijgekocht en gered worden. Concreet betekent dit, dat Jezus sterft voor de uitverkorenen. Boersma heeft kritiek op deze gedachte van de particuliere verzoening. Nu liggen hier inderdaad problemen. Hoe kun je deze leer verdedigen en tegelijk het universele aspect van de verzoening vasthouden? Komt zo de verzoeningsleer niet onder de beheersing van de uitverkiezing te staan? Is God dan nog wel werkelijk gastvrij? Wordt de ruimhartige uitnodiging om bij het kruis van Jezus het leven te vinden zo niet ondergraven? Er ligt hier een lastig probleem waar Boersma terecht de vinger bij legt.

Maar zijn oplossing bevredigt mij niet. Heel belangrijk voor Boersma is de gedachte dat gastvrijheid om vrijheid vraagt. God dwingt niemand om van zijn gastvrijheid gebruik te maken en zich met Hem te laten verzoenen. De leer van de particuliere verzoening voldoet daarom niet; dit zou dwang en geweld veronderstellen en zich niet verdragen met Gods echte gastvrijheid.

De stelling van het boek is echter, dat in onze wereld helaas geweld nodig is om gastvrij te kunnen zijn. De vraag is echter, hoeveel moeite God moet doen om mensen ertoe te bewegen van zijn gastvrijheid gebruik te maken. Vanuit de hoofdstelling van het boek had Boersma de particuliere verzoening kunnen verdedigen, net zoals hij de notie van het plaatsvervangend dragen van straf verdedigt. Hij doet dat niet. De vraag is, of hij recht kan doen aan wedergeboorte, het gave-karakter van het geloof, de zorg van God om de gelovigen bij het geloof vast te houden. Het denken van Johannes 3, 6, 10 en 17 dat voor de Dordtse leerregels zo belangrijk is, komt in zijn boek niet uit de verf. Misschien dat er nog wel iets meer 'geweld' nodig is om zondige mensen in een gevallen wereld te verlossen en thuis te brengen in Gods gastvrije huis.

Ds. J.J. Burger is predikant van de Gereformeerde Kerk te Axel

Recensie van:
Hans Boersma, *Violence, Hospitality and the Cross. Reappropriating the Atonement Tradition*, Baker Academic Grand Rapids, Michigan 2004, 288 p.

Nieuw materiaal voor bijbellezers

De Bijbel is een bijzonder actueel boek. Tegelijk is het een boek dat eeuwen geleden ontstaan is. De Bijbel is geschreven in andere talen dan de onze. In de Bijbel worden allerlei gewoonten en toestanden waar wij in ons dagelijks leven niet mee in aanraking komen, bekend verondersteld. Geen wonder dat er steeds nieuwe boeken verschijnen die de bijbellezer willen helpen. In dit artikel worden twee nieuwe publicaties aan u voorgesteld: het **Woordenboek voor bijbellezers** en de commentaarse-rie **De Brug**

G. Kwakkel ■

1. Woordenboek voor bijbellezers

Betekenisverschillen

‘Dat is zonde’. Dat kan je ongelovige buurvrouw zeggen, als jij iets kapot laat vallen. Je kunt het zelf zeggen tijdens een serieuze discussie op de bijbelstudievereniging. Dat maakt nogal verschil. De ene keer betekent het, dat iets erg jammer en betreurenswaardig is. De andere keer betekent het, dat een bepaalde daad indruist tegen Gods geboden.

Soms is er een groot verschil tussen de betekenis van een woord in de taal van elke dag en de betekenis die hetzelfde woord heeft als gesproken wordt over de zaken van het christelijk geloof. Het woord ‘zonde’ is daar een duidelijk voorbeeld van. Als je spreekt met iemand die de taal van het geloof niet kent, zul je duidelijk moeten uitleggen wat jij als gelovige met ‘zonde’ bedoelt.

Iets dergelijks geldt voor het woord ‘ijdelheid’. In de taal van elke dag roept het het beeld op van iemand die de halve dag voor de spiegel staat. In het boek *Prediker* wijst het op de zinloosheid van veel menselijke inspanningen. Er is vaak een grote afstand tussen de betekenis van een woord in onze bijbelvertalingen en in de taal die de meeste Nederlanders dagelijks gebruiken. En dan zwijg ik nog maar over woorden waarmee gelovigen of getrainde bijbellezers heel vertrouwd zijn, maar die door anderen nauwelijks gebruikt worden (bijv.: apostel, evan-

gelie).

Er is verschil tussen de taal van geloof en Bijbel aan de ene kant en die van de gemiddelde ongelovige Nederlander aan de andere kant.

Maar ook de betekenis die een bepaald woord doorgaans in de geloofstaal heeft, hoeft niet dezelfde te zijn als de betekenis in de Bijbel. Neem bijvoorbeeld het woord ‘verkiezing’. Als gereformeerd mens denk je daarbij al gauw aan het eeuwig besluit van God over onze zaligheid. Maar als ‘verkiezing’ en ‘verkiezing’ in een bijbelvertaling gebruikt worden, hebben zij niet altijd die speciale betekenis (zie bijv. Amos 3:2 in de Nieuwe Bijbelvertaling).

Bedoeling en doelgroep

De zojuist genoemde verschillen in betekenis vormden de motivatie om het *Woordenboek voor bijbellezers* te gaan schrijven. In dit boek worden zo’n 200 woorden besproken die zowel in de taal van het christelijk geloof als in belangrijke Nederlandse bijbelvertalingen een rol spelen. Bijvoorbeeld: almacht, ergernis, genade, naaste, vrede. Wat de bijbelvertalingen betreft, is de Nieuwe Vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap uit 1951 als uitgangspunt genomen. Maar er is ook gekeken naar de Statenvertaling, de Willibrordvertaling en de Groot Nieuws Bijbel. De vorig jaar verschenen Nieuwe Bijbelvertaling kon niet meer volledig verwerkt worden. Wel zijn achter in het boek twee tabellen

opgenomen, waarin woorden uit de Nieuwe Vertaling van 1951 en daarmee corresponderende woorden uit de Nieuwe Bijbelvertaling naast elkaar gezet zijn.

Het *Woordenboek voor bijbellezers* is allereerst bedoeld voor ‘de gewone bijbellezer’. Daarnaast kan het uiteraard ook gebruikt worden door studenten en predikanten bij de voorbereiding van preken, catechisaties en bijbelstudies.

Het boek wil laten zien welke betekenissen woorden in de Bijbel hebben. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is, of die betekenissen afwijken van de gebruikelijke betekenis in de geloofstaal. En wat het eventuele verschil is tussen de betekenis in de taal van Bijbel en geloof en in de - zoals het heet - ‘cultuurtaal’ van tegenwoordig. Achter dat laatste zit een duidelijke missionaire bedoeling. Het boek is onder andere geschreven om christenen te helpen bij het verwoorden van de boodschap van de bijbel in gesprekken met ongelovigen.

Opzet

De bespreking van de verschillende woorden heeft een vaste opzet en indeling. Allereerst wordt uiteengezet welke betekenissen het besproken woord heeft in de geloofstaal en in de cultuurtaal. Daarna worden de Hebreeuwse en Griekse woorden genoemd, waarvoor het besproken woord als vertaling gebruikt wordt. Verreweg de meeste ruimte wordt ingenomen door de rubriek ‘Beteke-

nis in context'. Daarin worden de verschillende betekenisfacetten belicht, die het woord achtereenvolgens in het Oude en in het Nieuwe Testament heeft. Daarbij is geprobeerd recht te doen aan nieuwe ontwikkelingen in de bestudering van woordbetekenissen. Meer dan vroeger wel eens gebeurde, is rekening gehouden met het gegeven dat een bepaald woord in verschillende verbanden verschillende betekenissen kan hebben. De betekenis van een woord wordt allereerst aan de context gerelateerd en niet zozeer aan de historische achtergrond van het woord (de etymologie). De bespreking van elk woord wordt afgesloten met een korte samenvatting. Daarin worden conclusies getrokken met betrekking tot het verschil in betekenis in de Bijbel, de geloofstaal en de cultuurtaal. Daarna volgen nog verwijzingen naar verwante woorden die elders in het boek besproken worden.

Overtuiging

Een breed scala van auteurs heeft bijdragen voor dit woordenboek geleverd. Onder hen bevinden zich oud- en nieuwtestamentici uit verschillende reformatorische kerkgenootschappen, maar ook uit evangelische gemeenten. Om u een indruk te geven, noem ik een aantal namen: R.D. Anderson, J.J.T. Doedens, G.C. den Hertog, P.H.R. van Houwelingen, H. de Jong, H. Lalleman-de Winkel, G.W. Marchal, S. Paas, H.G.L. Peels, E. Talstra en A. Zwiep.

Er is bij de keuze van de auteurs niet gestreefd naar volstrekte theologische overeenstemming. Wel hebben alle auteurs geschreven vanuit de overtuiging dat de Bijbel het betrouwbare Woord van God is. Richtinggevend was daarbij wat de geloofsbelijdenissen uit de tijd van de grote Reformatie belijden over de Heilige Schrift.

2. De Brug

Waarom een nieuwe commentaar

Jaren lang heeft de Korte Verklaring goede diensten bewezen bij de bijbelstudie. Maar zoals elk goed boek draagt de Korte Verklaring (KV) de kenmerken van de tijd waarin zij is ontstaan. Het Nederlands van de KV wordt steeds meer als moeilijk en ouderwets ervaren. Na de voltooiing van de KV hebben zich allerlei nieuwe ontwikkelingen voorgedaan in de bestudering van de Bijbel. Er werden nieuwe ontdekkingen gedaan in de omgeving waarin de Bijbel is geschreven, het Oude Nabije Oosten. Uiteraard kon daarmee in de KV nog geen rekening gehouden worden.

Voor het Nieuwe Testament wordt sinds de tachtiger jaren van de vorige eeuw gewerkt aan een alternatief: de Commentaar op het Nieuwe Testament onder redactie van Prof. Dr. Jakob van Bruggen (CNT-3). Een vergelijkbare serie

op het Oude Testament ontbrak tot nu toe. Maar daar komt verandering in, in de vorm van een commentarenreeks op het Oude Testament, onder de naam De Brug. Het eerste deel daarvan, over Jeremia, is in september 2004 verschenen. Het is geschreven door Dr. H. Lalleman-de Winkel, terwijl Prof. Dr. H.G.L. Peels als meelezer heeft gefungeerd. Het is de bedoeling dat er de komende jaren elk jaar minstens één nieuw deel verschijnt.

Naast enige overeenkomst tussen de nieuwtestamentische serie van professor Van Bruggen en De Brug zijn er duidelijke verschillen. De Brug zal beperkter van omvang zijn. Men denkt aan vijftien delen van tussen de 200 en de 400 bladzijden, zodat het totaal zal uitkomen op zo'n 4000 pagina's (CNT-3 is daar al ruimschoots overheen, hoewel de serie nog niet voltooid is). Een belangrijke reden voor dit verschil is het feit dat het Oude Testament nu eenmaal veel dikker is dan het Nieuwe.

Bedoeling en doelgroep

De naam De Brug geeft iets van de bedoeling van de nieuwe commentarenreeks weer. Men wil, in alle voorzichtigheid, een brug bouwen tussen de oorspronkelijke betekenis van de tekst en onze huidige situatie. Daarbij wordt een plaats ingeruimd voor de bespreking van gegevens uit het Nieuwe Testament, die daarbij kunnen helpen. Dit alles betekent een plus ten opzichte van de Korte Verklaring, die vaak volstond met het geven van historische en zakelijke informatie.

De reeks kan door predikanten gebruikt worden, maar richt zich beslist niet alleen op hen. Zij is bedoeld voor iedereen die zich wat intensiever in een passage uit het Oude Testament wil verdiepen: kringleiders en godsdienstleraren, maar ook mensen die een inleiding voor een bijbelstudieclub voorbereiden. De lezer hoeft geen kennis te hebben van de grondtalen van het Oude Testament, het Hebreeuws en het Aramees.

Opzet

Een deel in De Brug begint met een introductie op het geheel van het bijbelboek dat aan de orde is (de historische achtergrond, de indeling, de boodschap van het boek, enz.). Daarna wordt het boek per perikoop besproken, volgens een vaste volgorde. Eerst worden de historische achtergrond, de literaire opbouw en stijl en het theologische belang van de perikoop behandeld. Daarbij worden ook lijnen getrokken naar het Nieuwe Testament en vandaag. Vervolgens komen de afzonderlijke verzen aan de beurt. Erg breed en gedetailleerd is de bespreking van de verschillende verzen niet. In enkele gevallen worden plusminus twintig regels aan een vers besteed, maar meestal veel minder.

De auteurs geven geen eigen vertaling van de

grondtekst. Bij hun bespreking gaan zij uit van Nederlandse vertalingen, die gemakkelijk toegankelijk zijn. Die vertalingen, waaronder de Statenvertaling, worden regelmatig met elkaar vergeleken. Bij opvallende verschillen wordt aan de lezer uitgelegd wat daar de achtergrond van is.

Voor uitgebreide discussies met allerlei exegetische opvattingen is uiteraard geen ruimte. Doorgaans beperken de auteurs zich ertoe hun eigen mening over de uitleg weer te geven.

Overtuiging

Net als het *Woordenboek voor bijbellezers* is De Brug een samenwerkingsproject tussen evangelische en reformatorische theologen, uit Nederland en Vlaanderen. Ook in dit geval hebben zij elkaar gevonden in een gemeenschappelijke overtuiging ten aanzien van de Heilige Schrift. De redactieraad van de reeks schrijft hierover: "Wij hopen dat u in deze reeks kunt vaststellen dat we ons werk hebben gedaan in eerbied voor de Here God en zijn Woord, in respect voor allen die Hem willen dienen, in het bijzonder gericht op diegenen die de Bijbel als door God geopenbaard en daarom betrouwbaar en gezaghebbend willen beschouwen". Overigens bestaat de genoemde redactieraad uit Dr. H. Lalleman-de Winkel, Prof. Drs. J.P. Lettinga, Dr. G.W. Lorein en Dr. E. van Staalduine-Sulman.

Ter afsluiting

Ondergetekende is betrokken bij zowel het *Woordenboek voor bijbellezers* als bij De Brug. Daarom lijkt het mij niet gepast een recensie te schrijven, met alle waarderende en kritische opmerkingen die daarbij horen. Ik volsta ermee deze nieuwe initiatieven voor te stellen aan de lezers van *De Reformatie* en daarmee aan bijbellezers voor wie zij bedoeld zijn.

Prof. Dr. G. Kwakkel doceert Oude Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen en is lid van de redactie van dit blad.

Aangekondigd zijn:

- A. Noordegraaf e.a. (red.), *Woordenboek voor bijbellezers*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2005; 800 blz.; ISBN 90 239 1204 7; prijs: ff 55,-.

- De Brug. Commentarenreeks op het Oude Testament.

Hiervan is verschenen deel IX: *H. Lalleman-de Winkel, Jeremia, Heerenveen*: Groen, 2004; 296 blz.; ISBN 90-5829-491-9; prijs: ff 27,50.

In *De Reformatie* heeft een voorpublicatie gestaan van een aantal bijdragen aan het *Woordenboek voor bijbellezers*. Zie *De Reformatie* van 10, 17 en 24 mei 2003 (P.H.R. van Houwelingen); 13, 20 en 27 september 2003 (G. Kwakkel); 5 en 12 juni 2004 (E. Brink).

Deputaten BBK geven het volgende bericht door:

Ds. R.M. Retief van onze zusterkerken, de Vrije Gereformeerde Kerke in Suid Africa (VGKSA), is wegens de opheffing van de gemeente van Springs beschikbaar voor een beroep vanuit de zusterkerken.

Vanaf 27 april 2001 is de gemeente van Springs opgenomen geweest in het kerkverband van de VGKSA. De verwachte gemeentegroei is ondanks alle inspanningen daartoe uitgebleven; momenteel zijn er nog 9 leden en één ouderling.

Op 1 mei 2005 is ds. Retief op de meest eervolle wijze ontheven van zijn taken. Hij heeft zijn ambt in Springs ijverig en met toewijding vervuld; zijn werk in het midden van de gemeente gaf geen aanleiding tot enige klachten; hij heeft een christelijke leefwijze en is Godvrezend in zijn belijden - aldus de Deputees for Relations with Churches Abroad ("BBK") van de VGKSA.

U kunt contact opnemen via het correspondence address van onze zusterdeputaten:

AC (Harry) Bijker (chairman)
28th Avenue 829
0084 Rietfontein
South Africa
Tel. +27-12-331-0555 (home)
e-mail: bijker@absamail.co.za (home)

website van BBK (een schat aan informatie over de buitenlandse relaties van de GKV):
<http://www.bbk.gkv>
email: bbk@gbouw.nl

Tijd voor de schepping

Breedkerkelijke groep maakt themapakket Verwondering

Driebergen - De periode 1 september tot 4 oktober is door het Europees Christelijk Milieu Netwerk (ECEN) uitgeroepen tot een jaarlijks terugkerende "tijd voor de schepping". In Nederland brengen het Christelijk Ecologisch Netwerk (CEN) en de projectgroep Kerk en Milieu van de Raad van Kerken in Nederland deze oproep onder de aandacht van de

kerken in Nederland. Recent verscheen het themapakket "Verwondering" dat plaatselijke kerken op weg helpt bij de invulling van een dergelijke scheppingsperiode. In 2004 hebben 25 gemeentes uit de breedte van kerkelijk Nederland met een proefversie gewerkt. Nu is het pakket beschikbaar voor iedere geïnteresseerde gemeente.

Bij het pakket hoort een CD-ROM, beschikbaar gesteld door het NBG, met prachtige natuurfoto's bij de tekst van Psalm 104.

Het Christelijk Ecologisch Netwerk is een samenwerkingsverband van kerken en groepen die zich er sterk voor maken deze scheppingsperiode breed interkerkelijk aandacht te geven. Zie www.cenet.nl

Het themapakket "Verwondering" kan voor 5 euro besteld worden bij de Evangelische Alliantie tel: 0343 513693. Voor verdere informatie over de scheppingsperiode: majapos-tma@hetnet.nl

persberichten

Kerkgebouwen
beter verzekerd

Donatus verzekert kerken, al meer dan 150 jaar. Maar wist u dat we ook speciale verzekeringsproducten voor kerken hebben? Bijvoorbeeld voor vrijwilligers, kostbaarheden, ramen, aanstraalverlichting, inventaris, enzovoort. Als onderlinge verzekeringsmaatschappij houden we de premies laag. Sterker nog, we restitueren zelfs een groot deel. Zijn uw kerkelijke gebouwen nog niet door Donatus verzekerd? Vraag een vrijblijvende offerte aan.

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Kostbaarheden ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Vrijwilligers ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Mededeling van de uitgever

In verband met de vakantieperiode zal *De Reformatie* enkele malen 2-wekelijks verschijnen. De eerstvolgende *Reformatie* verschijnt D.V. op **27 augustus a.s.**

Schaduw over Rottum

De kloosters en wierden nemen in het Groninger Hogeland een belangrijke plaats in. Dit inspireerde Roel Iedema tot het schrijven van deze historische roman. Het verhaal speelt zich af rondom de monnik Roeland die vanuit het klooster van Rottum en Thesinge zijn leven inhoud geeft. De lezer maakt kennis met het dagelijkse leven in het klooster en de wijde omgeving van Groningen, van De Marne tot Appingedam.

ISBN 90 5294 327 3

€ 16,50

Aan de hand van de roman is ook een **fietsrouteboekje** door Noord Groningen gemaakt, om met eigen ogen de vroegere kloosterplekjes te kunnen bezoeken.

ISBN 90 5294 329 X

€ 1,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel en de uitgever

Profiel Uitgeverij, Postbus 7, 9780 AA Bedum
Tel. (050) 301 21 44, info@profiel.nl, www.profiel.nl

KERNREDACTIE:

Drs. G.J. van Middelkoop,
Prof. Dr B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs A.L. Th. de Bruijne,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, Drs K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs E. Brink, J.M. de Jong,
Drs. A.S. van der Lugt, Dr J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3653552

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media.bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

ISSN 0165-5191